

Misao Josúa Ortege y Gasseta

»(...) glad naizgled svojstvena filozofiji zapravo je prirodno i spontano ponašanje duha u životu.«

José Ortega y Gasset

Uz temu

Pisanje proslava za prvi tematski blok u nas posvećen misli filozofa Josúa Ortege y Gasseta na površinu izvlači brojna ograničenja i tjera na suočavanje s izvjesnim strahovima. Bilo bi neprimjereno kazati da je našoj filozofiji djelujućoj javnosti, kao i onoj javnosti koja se ne zanima za filozofiju po sebi, nego je okrenuta drugim intelektualnim temama, misao ovog španjolskog filozofa sasvim nepoznata. Upravo suprotno. U našim intelektualnim krugovima misli Ortege y Gasseta postale su poznate gotovo usporedno s njihovim nastajanjem i ne s mnogo kašnjenja u odnosu na recepciju u velikih naroda Europe pa i na svjetskoj razini. Nalazimo brojne osvrte na Ortegino djelo, navode i tumačenja, nailazimo na vrlo rane i vrlo kvalitetne prijevode; uostalom, broj prevedenih knjiga iz Ortegina opusa nije manji od broja prevedenih knjiga mnogo utjecajnijih mislilaca. No u nas, barem u sustavnom i strukturiranom obliku, barem kada je u pitanju akademska filozofija, bilo kroz pisanje ili poučavanje, recepcija djela Ortege y Gasseta ne postoji. Razloge ovome djelomice možemo pronaći i u karakteru samog Ortegina djela.

U člancima razasutim po enciklopedijama, leksikonima, priručnicima i elektroničkim izvorima općeg tipa te osvrtima i prikazima možemo, gotovo beziznimno, naići na ocjenu Ortege y Gasseta kao najvažnijeg španjolskog intelektualca dvadesetog stoljeća, kao intelektualca širokog obrazovanja i kao mislitelja iskričavih i upečatljivih uvida. U općenitim osvrtima, općenitim po karakteru rada ali i po intenzitetu udubljenja u Orteginu misao, često nalazimo ocjene Ortegine misli kao zavodljive i inspirativne, no istovremeno kao nesustavne, čak i aforistične. Doista, Ortegino djelo razasuto je u cijelom spektru tema, ponekad naizgled banalnih, ponekad temom i pristupom lapidarnih. U njegovim radovima nalazimo osvrte na »trenutnu situaciju« u Španjolskoj kao i ocjene stanja kulture u Europi. Nailazimo i na zapise iz novina i časopisa, često ukoričene u knjige, te na zapise akademskih predavanja. Dakako, nailazimo i na filozofijski vrlo postojane i misaono koherentne analize klasičnih filozofijskih problema, razabiranih bilo u historijskoj ili u problematskoj matrici. Raznovrsnost i obim njegovih tema, istraživački eros i stvaralački nerv, kao i blistavi sjaj njegovih izreka, osmišljenih u jeziku i narodu koji nisu imali tradiciju niti oruđa filozofijskog mišljenja, zasigurno ne ostavljaju čitatelja, misaonog namjernika, ravnodušnim.

Španjolski filozof José Ortega y Gasset (1883.–1955.), profesor filozofije madridskog sveučilišta, mislilac, angažirani javni djelatnik, pokretač časopisâ

i izdavačkih nizova, javni (politički) radnik i još štošta, postavio je sebi kao životni cilj izgradnju filozofije u španjolskom jeziku i filozofije svojstvene, ili barem razumljive, španjolskom narodu. Gledajući rasjekline društva svog vremena, nalazeći njegove boljke i nedostatnosti, oštro kritizirajući njegovu okrenutost u prošlost, političku i ekonomsku nedoraslost, nastojao je izgraditi misao koja bi riješila neke od problema i bila most u budućnost Španjolske. Treba napomenuti, iako je možda izlišno, da je Ortegino vrijeme bilo iznimno turbulentno, obilježeno ekonomskim previranjima, političkim restrukturiranjima, tehnologijskim izazovima i idejnom eksplozivnošću. Kada je u pitanju Ortega filozofija, moramo kazati da je riječ o misliocu izvrsnog obrazovanja u svim aspektima filozofije kako je domišljamo na Zapadu, s posebnim naglaskom na sklop njemačkog idealizma, i izravnom usmjerenošću na filozofiju Immanuela Kanta, no istovremeno i sa životnom borbom protiv te usmjerenosti. No Ortega je istovremeno mislio i o temama suvremene filozofije u širokom spektru, od fenomenologije, egzistencijalizma, filozofije kulture te problema filozofije politike i filozofije umjetnosti.

Upravo smo to htjeli »uhvatiti« i prenijeti čitateljima kroz temat koji obdanjujemo. Htjeli smo u nagovještaju cjeline Ortegina filozofiranja govoriti o problemima njegovoga životnog konteksta (Španjolska i Europa), o nekim utjecajima na njegovu filozofiju (Kant, Hegel, Unamuno i Husserl), o pojedinim problemima u njegovu misaonom korpusu (umjetnost, sustav, »čovjek mase«, tijelo, tehnika, povijest, obrazovanje); nastojali smo prikazati i Ortegino misao u usporedbi s drugim misliocima (Bertalanffy) i dati temelj za istraživanje recepcije Ortegine misli u Hrvatskoj, možda i okružju.

Budući da je riječ o domaćim autorima ili autorima iz neposrednog okružja, ne ciljamo na doseg znanstvenih vrhova u istraživanju Ortegine misli, no smatramo da smo ovime postavili čvrstu podlogu za daljnja istraživanja kojima bismo misao ovog značajnog filozofa donijeli u sistematičnom okviru i u našu kulturnu i filozofijsku sredinu. Moguće je da se time strah izražen na početku ovih redaka pretvori u strast istraživanja misli filozofa koji je umnogome zadužio europski kulturni krug kojemu zasigurno i naša filozofija pripada.

Tomislav Krznar